



Mart 2011

Bu bilgi notunun kapsamı nihai değildir ve AİHM için bağlayıcılığı yoktur

İrk ayrımcılığı

3. Madde (insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı)

[35 Doğu Afrikalı Asyalı - Birleşik Krallık davası](#)

Karar 06.03.1978

Eski Britanya sömürgelerinde (Kenya, Uganda ya da Tanzanya) ikamet eden Asya kökenli kişilerin Birleşik Krallık'a kabulü ya da Birleşik Krallık'ta kalma izinleri konusundaki kısıtlamalar.

Komisyon, başvuranlar müteakiben Birleşik Krallık'a kabul edildiği için başka bir işleme gerek olmadığına hükmetmiştir. Bununla birlikte, başvuranların 3. Madde (insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı) uyarınca "ikinci sınıf yurttaş" muamelesi gördükleri şeklindeki şikayeti bağlamında Komisyon, [ırk temelli ayrımcılığın bazı durumlarda aşağılayıcı muameleyle varabileceğini](#) tespit etmiştir.

[Kıbrıs - Türkiye davası](#)

10.05.2001

Kıbrıs ülkesinin bölünmesinden bu yana kuzey Kıbrıs'taki duruma ilişkin olarak 1994 tarihin Kıbrıs tarafından açılan bu devletler arası davada AİHM, [3. Maddenin ihlal edildiğine](#) hükmetmiştir: "incelenen dönemde ayrımcı muamele, aşağılayıcı muameleyle varan bir ciddiyet kazanmıştır" (par. 310).

Kararında AİHM, aşağıdaki hususlara hükmetmiştir:

Karpas Rumlarına karşı "bu sınıfa ait oldukları için" uygulanan ayrımcılık, "onları Kıbrıs Türk nüfusundan ayıran özelliklere, yani etnik köken, ırk ve dinlerine nispetle" açıklanabilir.

Türkiye'nin iki bölge - iki toplum ilkesine bağlılığı, Karpas Rum nüfusunun yaşamak zorunda kaldığı şartlara da yansımıştır; bu şartlar, "itibarsızlaştırıcıdır ve üyelerinin insan haysiyetine saygı düşüncesini ihlal

etmektedir."

Hakların kötüye kullanılması (17. Madde)

[Glimmerveen ve Hagenbeek - Hollanda](#)

Karar 11.10.1979

Başvuranlar, ırk ayrımcılığına kışkırttığı düşünülen el ilanlarını dağıtma amacıyla bulundurmaktan mahkum olduklarından ve belediye seçimlerinde aday olmalarının engellendiğinden şikayetçi olmuşlardır. Dayanakları Sözleşmenin 10. Maddesi (ifade özgürlüğü hakkı) ve 1 Numaralı Protokolün 3. Maddesi (serbest seçim hakkı) idi.

"Başvuranlar [Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini] kullanarak söz konusu Sözleşmeye aykırı faaliyetlerde bulunmayı" yani "ırk ayrımcılığını körükleyen fikirler yaymayı amaçladıkları" için [başvuru kabul edilemez](#) bulunmuştur.

Diğer Maddelerle bağlantılı olarak 14. Madde

14. Madde: "Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."

Göçmenlik

[Abdulaziz, Cabales ve Balkandali - Birleşik Krallık davası](#)

28.05.1985

Zamanında yürürlükte olan göçmenlik kuralları uyarınca başvuranlar Birleşik Krallık'ta kanuni ve daimi olarak ikamet ediyor olmalarına rağmen başvuranların kocalarına Birleşik Krallık'ta kalma ya da Birleşik Krallık'ta eşleriyle birleşmelerine izin verilmemiştir. Sırasıyla Hindistan, Filipinler ve Mısır kökenli olan başvuranlar dolayısıyla cinsiyet ve ırk temelinde yapılan bir ayrımcılık uygulamasının kurbanları olduklarını iddia etmişlerdir. Bayan Abdulaziz Portekiz uyruklu olan kocasıyla Birleşik Krallık'ta bir ziyaretçi olarak yaşarken tanışmıştır. Bayan Cabales, tatil için gittiği Filipinler'de kocasıyla karşılaşmış ve evlenmiştir. Bayan Balkandali'nin kocası, Türkiye uyruklu idi ve kendisi bir ziyaretçi olarak (daha sonra öğrenci olarak) Birleşik Krallık'ta yaşarken Bayan Balkandali'den çocuğu olmuş ve onunla evlenmiştir.

AİHM, cinsiyet temelli ayrımcılık sonucu (erkek ve kadın göçmenlerin buldukları ülkelerin yurttaşı olmayan eşlerinin ülkeye girmesi ya da ülkede kalmasına izin verilme bakımından farklı muameleye tabi tutulması) [8. Maddeyle bağlantılı olarak 14. Maddenin \(ayrımcılık yasağı\) ihlal edildiğini tespit etmiş](#), ancak [ırk temelinde](#) bir ihlal bulmamıştır.

Nachova ve Timishev kararları

[Nachova ve Diğerleri - Bulgaristan davası](#), [Daire], no. 43577/98 ve 43579/98
06.07.2005

Başvuranlar, Roman kökenli insanlara karşı önyargı ve düşmanca tutumların, 21 yaşındaki iki yakın akrabalarının kendilerini tutuklamaya çalışan bir askeri inzibat memuru tarafından ölümcül şekilde vurulmasına yol açan olaylarda önemli rol oynadığını iddia etmişlerdir.

[2. Madde ile bağlantılı olarak 14. Maddenin ihlal edildiğine](#) hükmetmiştir; zira yetkililer ölümlere yol açan olayların arka planında ırk temelli önyargıların olup olmadığını araştırmamıştır.

Roman ve Gezginlere karşı ayrımcılık için "Romanlar ve Gezginler" bilgi notuna bakınız.

[Timishev - Rusya davası](#), no. 55762/00 ve 55974/00
13.12.2005

Başvuranın Çeçen etnik kökeni yüzünden Kabardino-Balkarya bölgesine girişine izin verilmemesi.

[4 Numaralı Protokolün 2. Maddesiyle \(serbest dolaşım özgürlüğü\) bağlantılı olarak 14. Madde \(ayrımcılık yasağı\) ihlal edilmiştir](#): çünkü başvuranın serbest dolaşım hakkı sadece etnik kökeni bahane edilerek kısıtlanmıştır ve bu uygulama farkı, ırk ayrımcılığı oluşturmuştur.

Başvuranın çocuklarının okula kabul edilmemesiyle bağlantılı olarak [1 Numaralı Protokolün 2. Maddesi \(eğitim hakkı\) ihlal edilmiştir](#).

"Diğer şeyler arasından bir kişinin etnik kökeni yüzünden yapılan ayrımcılık, bir tür ırk ayrımcılığıdır. Irk ayrımcılığı ayrımcılığın insanları özellikle inciten bir türüdür ve tehlikeli sonuçları dikkate alındığında, yetkilileri özel önem vermesini ve güçlü bir şekilde tepkide bulunmasını gerektirmektedir. Bu yüzden yetkililerin kendilerine elverişli olan her türlü imkanı kullanarak ırkçılıkla mücadele etmeleri ve farklılıkların bir tehdit olarak değil, bir tür zenginlik kaynağı olarak görüldüğü demokratik toplum vizyonunu güçlendirmeleri şarttır (Nachova ve Diğerleri - Bulgaristan davası; Timishev - Rusya davası). AİHM ayrıca tamamen ya da büyük orana kişinin etnik kökenini temel alan uygulama farkının, çoğulculuk ve farklı kültürlerle saygı ilkeleri üzerine kurulu olan çağdaş demokratik

toplumlarda nesnel olarak gerekçelendirme potansiyeline sahip olduğunu da tespit etmiştir (Timishev, par. 58; D.H. ve Diğerleri - Çek Cumhuriyeti davası, par. 176).¹

Bu tür konulardaki ispat külfeti bağlamında AİHM, başvuran tarafından uygulama farkı olduğu gösterildikten sonra uygulama farkının haklı bir gerekçesinin olup olmadığını kanıtlamanın Hükümete düştüğünü belirtmiştir (Timishev, par. 57).

Serbest seçim hakkı

[Aziz - Kıbrıs davası](#) (no. 699949/01)

22.06.2004

Kıbrıslı Rumların seçmen kütüğünde Kıbrıslı Türklere yer verilemeyeceği gerekçesiyle başvuranın parlamento seçimleri için seçmen kütüğüne kaydedilmemesi.

[1 Numaralı Protokolün 3. Maddesi \(serbest seçim hakkı\) ile bağlantılı olarak 14. Maddenin ihlali](#): bu muamele farklılığı, başvuranın Kıbrıs Türkü olmasından kaynaklanmıştır ve özellikle kendi durumundaki Kıbrıs Türklerinin hiçbir parlamento seçiminde oy kullanamadıkları gerçeği göz önünde tutulduğunda makul ve nesnel biçimde gerekçelendirilememiştir.

[Sejdić ve Finci - Bosna Hersek davası](#) [Daire], no. 27996/06 ve 34836/06

22.12.2009

Biri Roman ve Yahudi kökenli kişilerin Parlamentonun iki organından biri olan Halk Meclisi seçimleri ve Devlet başkanlığı için aday olamaması. Başvuranların Halk Meclisine seçilememesi ile ilgili olarak [1. Numaralı Protokolün 3. Maddesi ile bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir](#). Devlet başkanlığına adaylığın yasaklanması ile ilgili olarak [12 Numaralı Protokolün 1. Maddesi \(ayrımcılığın genel olarak yasaklanması\) ihlal edilmiştir](#).

AİHM, "kurucu halklara" (Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırlar) mensup olmayan toplulukların tümüyle dışlanmasına otomatik olarak yol açmayan bir erk paylaşımı mekanizması bulunduğu hükmetmiştir.

Sözleşmenin [14. Maddesi](#) "Sözleşmeden öngörülen hak ve özgürlüklerin" kullanılmasındaki ayrımcılığı yasaklarken [12 Numaralı Protokolün 1. Maddesi](#) bu korunmanın kapsamını "yasalarla belirlenen her türlü hakkı"

¹ [Sampanis ve Diğerleri - Yunanistan davası](#) (05.06.2008): AİHM, Roman kökenlerinden dolayı başvuranların çocuklarına okul sağlanmaması ve sonrasında bu çocukların özel sınıflara yerleştirilmesi dolayısıyla [1 Numaralı Protokolün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir](#).

içerecek şekilde genişletmektedir. Ayrımcılığın genel olarak yasaklanması

Adil yargılanma hakkı

[Remli - Fransa davası](#)

23.04.1996

Cezayir kökenli başvuran, jüri üyelerinden biri kendisinin ırkçı olduğunu ilan ettiği için yargılamasının adil olmadığını iddia etmiştir.

6. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir: "Sözleşme tüm ulusal mahkemelere, bariz bir şekilde haksız sayılmayacak şekilde tarafsızlıkları konusunda itiraz gelmesi durumunda oluşumları itibariyle 'tarafsız bir mahkeme' olup olmadıkları kontrol etme yükümlüğü getirmesine" (par. 48) rağmen Ağır Ceza Mahkemesi kendisinin tarafsız bir mahkeme olduğunu teyit etmemiştir.

[Gregory - Birleşik Krallık davası](#)

25.02.1997

Afrika kökenli başvuran yargılaması sırasında jürinin ırkçılığına maruz kaldığını ve bu bağlamda ayrımcılığa uğradığını iddia etmiştir.

6. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmemiştir: hakim "mahkemenin 6. Maddenin 1. fıkrasının ruhuna uygun olarak tarafsız bir mahkeme olarak kurulduğundan emin olmak için yeterli önlemleri almış" ve "bu bağlamda kuşkuları gidermek amacıyla yeterli güvence" vermiş (özellikle "jüriye sıkı bir şekilde ifade edilmiş yeniden yönlendirme") ve sonuçta "herhangi bir önyargı riskinin etkin bir şekilde devre dışı bırakıldığına" makul şekilde inanmıştır.

[Sander - Birleşik Krallık davası](#)

09.05.2000

Asya kökenli olan başvuran ırkçı bir jüri tarafından yargılandığından şikayet etmiştir.

6. Maddenin 1. fıkrası (adil yargılanma hakkı) ihlal edilmiştir: bir jüri üyesinin yargılama sırasında hakime gönderdiği bir nottaki iddialar (açık bir şekilde ırkçı yorum ve şakalarda bulunan diğer jüri üyelerinin tarafsız olamayacağı korkusunu ifade eden) başvuranın ve nesnel herhangi bir gözlemcinin, mahkemenin tarafsızlığı konusunda meşru kuşkularının olmasına yol açacak düzeydedir ve bu kuşkular ertesi gün jürinin tüm üyeleri tarafından topluca imzalanan bir mektupla ya da hakimin jüriye tarafsız olma görevini hatırlatıcı bir uyarısıyla giderilebilirdi.

Derdest davalar

[Abdu - Bulgaristan davası](#) (no. 26827/08)

Eylül 2010'da tebliğ edilmiştir.

Sudan kökenli bir siyasi sığınmacı olan başvuran, "dazlak" olarak nitelediği iki adam tarafından Sofya'da bir sokakta uğradığı ırkçı saldırının kurbanı olduğunu iddia etmektedir. Yetkililer, kavganın başvuran tarafından değil de iki adam tarafından başlatıldığı ve başvurunu hedef alan şiddet eyleminin ırkçı dürtülerle yapıldığı konusunda kanıt bulamadıkları gerekçesiyle cezai takibat başlatmamışlardır.

Başvuran 3. ve 14. Maddeler uyarınca yetkililerin saldırıda ırkçı dürtü olup olmadığını araştırma yükümlülüklerini yerine getirmediğini ve soruşturma başlatılmamasının ardında da ırkçı bir dürtü olduğunu iddia etmektedir.

[Perinçek - İsviçre davası](#) (no.27510/08)

Eylül 2010'da tebliğ edilmiştir.

Başvuranın ırk ayrımcılığına kışkırtmadan dolayı mahkumiyeti. Doktorasını hukuk alanında yapmış olan ve Türkiye'de İşçi Partisinin (İP) lideri olan başvuran İsviçre'de bir dizi konferansa katılarak Osmanlı İmparatorluğu'nun 1915 ve müteakip yıllarda Ermenilere soykırım yapmadığını alenen inkar etmiştir.

Başvuran, İsviçre mahkemelerinin kararlarında kendisine karşı ayrımcılık içeren ifadeler bulunduğunu iddia etmektedir.

Bağlantılı temalar

İfade özgürlüğü ve ırkçılık

Birçok dava arasından aşağıdaki iki karar özellikle önemlidir:

[Jersild - Danimarka davası](#)

23.09.1994

"Greenjackets" (Yeşil Ceketliler) adındaki aşırı gençlerin oluşturduğu bir grubun üyeleriyle yapmış olduğu bir televizyon röportajından sonra bir gazetecinin mahkum olması.

10. Madde (ifade özgürlüğü) ihlal edilmiştir

[Féret - Belçika davası](#)

16.07.2009

Ulusal Cephe (Nationaal Front) partisinin başkanı olan başvuranın, seçim kampanyası sırasında parti tarafından dağıtılan el ilanlarıyla ilgili yapılan şikayet üzerine halkı ayrımcılık ve nefrete kışkırtmadan mahkum olmasıyla ilgili olarak 10. Madde ihlal edilmemiştir.

Derdest dava: CICAD - İsviçre ([Kasım 2010'da tebliğ edilmiştir](#))
Başvuran dernek "Antisemitizm ve Karalamaya Karşı Topluluklar Arası Koordinasyon" 10. Madde uyarınca "İsrail and the Other" (İsrail ve Öteki) adlı kitabının yayınlanmasından sonra Profesör O.'yu (Cenevre Üniversitesinde siyasal bilimler öğretim üyesi) antisemitik olarak tanımlayıp medeni hukuk uyarınca kendisi sorumlu tutmak suretiyle İsviçre mahkemelerinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddia etmektedir.

Uyrukluk

[Gaygusuz - Avusturya davası](#)

16.09.1996

İşsiz bir kişiye Avusturya vatandaşı olmadığı gerekçesiyle acil servis hizmeti vermeme.

1. Numaralı Protokolün 1. Maddesi (mülkiyetin korunması) ile bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir: "acil servis yardımına hak kazanma bakımından Avusturyalılar ile Avusturyalı olmayanlar arasındaki muamele farklılığı, herhangi bir 'nesnel ve makul gerekçeye' dayanmamaktadır."

Dil

["Belçika'da eğitimde dillerin kullanımı hakkındaki yasaların çeşitli boyutlarına ilişkin" dava](#)

23.07.1968

1. Numaralı Protokolün 2. Maddesi (eğitim hakkı) ile bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir: bazı çocukların ebeveynlerinin ikamet yerine göre Brüksel'in dış mahallelerindeki altı belediyedeki Fransızca eğitim yapan okullara gitmeleri engellenmiştir.

Türkiye'de Kürtçenin kullanımıyla ilgili davalar: [Ulusoy ve Diğerleri - Türkiye davası](#) (03.05.2007; belediye tiyatrolarında bir oyunun Kürtçe oynanmasının yasaklanması), [İrfan Temel ve Diğerleri - Türkiye davası](#) (03.03.2009; seçmeli Kürtçe ders konulması talebinde bulunan 17 öğrencinin iki dönemliğine üniversiteden uzaklaştırılması) ve Kürtçe kökenli soyadlarının yazımı ile ilgili davalar ([Güzel Erdağöz - Türkiye davası](#) (21.10.2008) ve [Kemal Taşkın ve Diğerleri - Türkiye davası](#) (02.02.2010)).

[Birk-Lévy - Fransa davası](#)

Karar 06.10.2010

Fransız Polinezyası Meclisinde Tahiti dilinde hitap etme yasağı konusunda [başvuru kabul edilemez](#) bulunmuştur.

AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin bu haliyle "dil özgürlüğünü" korumadığını tespit etmiştir.

İrtibat: Céline Menu-Lange

+33 3 90 21 42 08

AİHM'in basın bildirilerine aşağıdaki adresten üye olabilirsiniz (RSS akışı):

<http://echr.coe.int/echr/rss.aspx>

(Bu bilgi notunun Türkçe çevirisi, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nun katkılarıyla hazırlanmıştır.)

